

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

NÁZEV: Trávení volného času očima dětí ohrožených sociálním vyloučením

AUTOR/KA: Bc. Alžběta Stropnická

VEDOUcí DP PRÁCE: PhDr. Olga Šmídová, PhD.

OPONENT/KA: PhDr. Blanka Tollarová, PhD.

Diplomová práce Bc. Alžběty Stropnické (131 stran včetně příloh) se zabývá neprávem opomíjeným jevem – způsobem každodenní organizace, trávení a prožívání volného času dětmi z komunit, které jsou ohroženy sociálním vyloučením. Téma je jak aktuální, tak originální, či přinejmenším málo „obsazené“.

Diplomová práce je členěna na teoretickou a empirickou část, která je zakončena nejen shrnutím nálezů, ale také diskusí o možnostech aktivizace a zkvalitnění volnočasových aktivit a trávení volného času dětmi z ghetta a formulací doporučení pro práci s dětmi ohroženými sociálním vyloučením a jejich rodinami.

Autorka se na závěr své studie zamýšlí nad možnostmi vytvoření nové koncepce nízkoprahových a jiných programů práce s dětmi z těchto lokalit, aby byl jejich volný čas naplňován lépe tak, aby sloužil k rozvoji jejich osobnosti a současně i sociálnímu začlenění. Takovému začlenění, které by nebylo jen asimilační, ale tolerantní, které by respektovalo kulturní specifika skupiny a ta byla chápána jako možný přínos pro společnost.

Strukturace práce na tradiční teoretickou a empirickou část, která zahrnuje i metodologii, je vyvážená s těžištěm v empirické části.

Teoretická část není jen mechanickou kompilací definic, pojmů. Autorka se snaží najít vhodné teorie a příslušné konceptuální rámce. Pochopivě řeší i problém dostupnosti teorií a pojmů, které byly pro zkoumaný problém v daném prostředí vhodné, zejména příslušné koncepty volného času, ale i rodiny, chudoby, exkluze/inkluze, za situace, kdy běžně dostupné koncepty jsou kulturně silně zatíženy a nejsou příliš vhodné pro studium etnokulturních minorit žijících v chudobě ve vyloučených lokalitách. Autorka se přesto nestává rukojmím kulturně zatížených definic jako je volný čas, kam se běžně jídlo a další reprodukční aktivity nepočítají.

Výzkum je teoreticky ukotven a nálezy jsou vztaženy k teorii a průběžně i na závěr diskutovány v jejím světe.

Teoretickou kapitolu poněkud poškozují nejasné definice povahy romské identity a dále některá normativní tvrzení, která definici nahrazují charakteristikou (viz např. s 21 dole parafráze Moravcovy teze).

Cílem studie, který představuje je vlastní jádro diplomové práce, a to jak z hlediska obsahu, tak i rozsahu, je odhalení a popis zejména typických způsobů trávení a prožívání volného času, pravidel jeho regulace a reglementace rodiči a blízkými. Spolu s tím, zkoumá Alžběta Stropnická materiální a kulturní podmínky a zdroje dostupné jak pro hodnotné naplnění volného času těmito dětmi z ubytoven v ghettech, studuje zejména sociální omezení a materiální bariéry volnočasového rozvoje dětí ve směru přiblížení se životu běžných vrstevníků a možného začlenění.

Na výzkumu je cenné to, že se diplomantka nezalekla obtíží spojených s pořizováním interview s malými dětmi, že překonala komunikační obtíže zavedením kresleného „comixového“ časového snímku dne.

Reflektuje jak sociální funkci, tak kulturní i subjektivní smysl všech možných činností (toužení, snění a reflexe vlastního života), včetně jejich emocionálních významů, jako jsou pocity nudy či odstrčenosti z kolektivních činností a institucí (družina).

Za cíl své výzkumné práce si diplomantka klade co nejkomplexněji zachytit zkoumaný jev formou případové studie volného času dětí z komunity, kde profesionálně působí. K tomu volila přiměřené metody vytváření dat – interview, pozorování, kreslení scénářů, obrázků a především osobně-zkušenostní metody.

Fenomén autorka zkoumala z úhlu pohledu dětí, což považují za cenný zdroj budování férové politiky výzkumu. I díky tomu, přináší zprávu nejen o tom, jak děti tráví volný čas, ale také, jak reflektují svou situaci, jak ji vnímají a prožívají jako odlišnou od „běžných“ dětí ze školy. Tyto reflexe jsou spojeny s pocity, které názorně přibližují, co znamená vyloučení pro vyloučené už v průběhu dětství. Vážím si také vyváženosti pohledu a interpretací autorky, která nepodléhá dojemným výpovědím a je schopna přes všechnu tu bídu vidět i vitální životaschopnost těchto „dětí ulice“, jejich živou imaginativnost a další rysy jejich situace, které nejsou tak negativní a z hlediska pracovníka, který má začlenění v popisu práce a vnímá jej jako své poslání, tak beznadějně.

Vzorkování bylo vskutku „uměním možného“, diplomantka využila prostředí do kterého má sama přístup a má s ním bohatou profesní i osobní zkušenost. Zná místní kontext, prostředí i rodinou anamnézu dětí. Vzorkování je navíc přiměřené sociotechnickému cíli sebe-reflexi organizace, která se věnuje mimoškolní činnosti dětí v jedné konkrétní vyloučené lokalitě, v Neratovicích.

Autorka prezentuje nálezy velmi opatrně a citlivě, a to i ve smyslu teoretické citlivosti. Velmi příjemný a přiléhavý je i styl psaní, které „plyne“. S ohledem na zvolený interpretativistický kvalitativní přístup je hodnotné, že zkoumané děti jsou za analytickým příběhem „vidět“, a to i díky vloženým úryvkům a kresbám dětských komunikačních partnerů na téma „můj nejhezčí prázdninový zážitek“.

Po stránce formální je práce v pořádku, literatura je dobře vybraná. Nechybí dostupné výzkumy na dané téma mezi majoritou, na jejichž pozadí se autorka na závěr také nad rozdíl mezi dětmi z lokalit ohrožených vyloučením, především (ale nejen) děti romské.

Námět k diskusi:

Nejasné je v teoretické propojení konceptu kultury chudoby (subkapitola 1.5), který problematiku deetnizuje, s pojetím sociálního vyloučení jako sociálního procesu i efektu, který je úzce spojen se sociálními procesy zneuznávání etnokulturních minorit a jejich oddělováním od většinové společnosti.

Diplomovou práci navrhuji hodnotit jako výbornou.

V Praze dne 7. 10. 2011

PhDr. Olga Šmídová, PhD.